

Marek Hladík, Katarína Hladíková, Tadeáš Červík

HISTORICKÁ KRAJINA NA STREDNOM POMORAVÍ

Interdisciplinárny výskum
a interaktívna mapová aplikácia

HISTORICAL LANDSCAPE ON THE MIDDLE COURSE OF THE MORAVA RIVER

Interdisciplinary Research
and Interactive Map Application

ARJ3

Tvorba práce bola spolufinancovaná / The creation of the book was co-funded by:

Kniha bola vydaná za finančnej podpory Akadémie vied Českej republiky / The book was published with financial support of the Czech Academy of Sciences

Kniha vznikla s Inštitucionálnou podporou na dlhodobý koncepčný rozvoj výzumné organizácie RVO: 68081758 – Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. / The book was published with institutional support RVO: 68081758 – Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno

Visegrad funds 22130105: Historical Landscape on the Middle Course of the Morava River (2022–2023)

Akadémie vied ČR, Strategie AV21, program Evropská krajina jako interakce mezi přírodou a společností: Historická krajina stredného Pomoravia v prvom tisícročí n. l. ako záznam etnickej identity a kultúrnej tradície stredoeurópskych krajín

VEGA č. 2/0139/21 Mobilita pravekých, protohistorických a historických spoločností na Slovensku a jej prejavy v archeologických prameňoch / VEGA č. 2/0139/21 Mobility of prehistoric, protohistoric and historical communities in Slovakia and its manifestations in archaeological sources

VEGA č. 2/0035/22 Relikty kultúrnej krajiny – identifikácia a interpretácia / VEGA č. 2/0035/22 Relics of cultural landscape – identification and interpretation

Recenzenti / Reviewers:

doc. Mgr. Mária Hajnalová, PhD.

doc. dr. sc. Jure Šučur

© Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., a autori / Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno, and the authors

Autori / Authors: Marek Hladík, Katarína Hladíková, Tadeáš Červík

ISBN 978-80-7524-065-1 (print)

ISBN 978-80-7524-066-8 (online ; pdf)

DOI 10.47382/arub2023-03

HISTORICKÁ KRAJINA NA STREDNOM POMORAVÍ

Interdisciplinárny výskum
a interaktívna mapová aplikácia

Marek Hladík, Katarína Hladíková, Tadeáš Červík

HISTORICAL LANDSCAPE ON THE MIDDLE COURSE OF THE MORAVA RIVER

Interdisciplinary Research
and Interactive Map Application

Archeologický ústav AV ČR, Brno
Brno 2023

Czech Academy of Sciences, Institute
of Archaeology, Brno
Brno 2023

OBSAH

Predhovor /5	
Technické parametre aplikácie /7	
1. Úvod /9	
2. Výskum historickej krajiny /11	
3. Historická krajina (krajina v prvom tisícročí po Kr.) /13	
4. Lokality prezentované v aplikácii – dôležité body interdisciplinárneho výskumu historickej krajiny Pomoravia /18	
4.1 Mikulčice-Valy /20	
4.2 Mikulčice-Trapíkov /22	
4.3 Kopčany-Kačenáreň /26	
4.4 Kopčany – Za jazerom pri sv. Margite /30	
4.5 Gbely-Cunín /33	
4.6 Gbely-Kojatín – včasnostredoveký mohylník /34	
4.7 Gbely-Kojatín – germánske pohrebisko /38	
4.8 Prušánky-Podsedky – pohrebisko /41	
4.9 Prušánky-Podsedky – sídlisko /44	
4.10 Skalica-Kopečnica /47	
4.11 Unín-Zámčisko /50	
4.12 Podbranč – Starý Hrad /53	
5. Interdisciplinárny výskum kultúrnej krajiny – možnosti a obmedzenia /56	
6. Archeologická interdisciplinarita na strednom Pomoraví /58	
6.1 Krajinná archeológia /59	
6.2 Geofyzika /63	
6.3 Geoarcheológia, materiálovo-technologické analýzy /66	
6.4 Bioarcheológia /69	
7. Záver – Hlavné tézy/otázky a smerovanie výskumu /74	
Literatúra a pramene /79	
Afiliácie /86	

CONTENTS

Foreword /5	
Technical Parameters of the Application /7	
1. Introduction /9	
2. Researching the Historical Landscape /11	
3. The Historical Landscape (Landscape in the First Millennium AD) /13	
4. Sites Presented in the Application – Important Points of Interdisciplinary Research of the Historical Landscape on the Middle Course of the Morava River /18	
4.1 Mikulčice-Valy /20	
4.2 Mikulčice-Trapíkov /22	
4.3 Kopčany-Kačenáreň /26	
4.4 Kopčany – Za jazerom pri sv. Margite /30	
4.5 Gbely-Cunín /33	
4.6 Gbely-Kojatín – Early Medieval Mound Site /34	
4.7 Gbely-Kojatín – Germanic Burial Site /38	
4.8 Prušánky-Podsedky – Burial Site /41	
4.9 Prušánky-Podsedky – Settlement /44	
4.10 Skalica-Kopečnica /47	
4.11 Unín-Zámčisko /50	
4.12 Podbranč – Starý Hrad /53	
5. Interdisciplinary Research of the Cultural Landscape – Possibilities and Limitations /56	
6. Archaeological Interdisciplinary on the Middle Course of the Morava River /58	
6.1 Landscape Archaeology /59	
6.2 Geophysics /63	
6.3 Geoarchaeology, Material and Technological Analyses /66	
6.4 Bioarchaeology /69	
7. Conclusion – Main Hypotheses/Questions and Future Research /74	
References /79	
Affiliations /86	

PREDHOVOR

Prírodné prostredie či špecifickejšie krajina (podrobnejšie k týmto termínom pozri Hladík, Hladíková 2022) predstavuje jednu z najväčších hodnôt, ktorá je v zásadnej miere využívaná spoločnosťou. Je preto prirodzené, že pri tomto využívaní sa stretávajú, aj keď zo značnej miery legitímne, no veľmi často protichodné záujmy. Podoba súčasnej krajiny je výsledkom pôsobenia dlhodobých procesov. Prírodné javy a procesy a ľudská činnosť zanechávajú v krajine svoje stopy a takto ju spoluvytvárajú. Hodnota krajiny preto nie je len ekonomická (produkčný potenciál krajiny), ale aj kultúrna. Práve ekonomické záujmy v krajine sa veľmi často stretávajú s ochranou kultúrnych hodnôt, ktoré krajina v sebe uchováva.

Táto skutočnosť je dobre viditeľná aj v priestore stredného Pomoravia na pomedzí Slovenskej a Českej republiky. Ide o hospodársky veľmi intenzívne využívanú krajinu, ktorá môže slúžiť ako modelový príklad pre riešenie stretu ekonomických, ekologických a kultúrnych záujmov. Riešenie týchto „konfliktov“ v danom regióne ešte problematizuje fakt, že historický región stredného Pomoravia je v súčasnosti rozdelený štátnou hranicou. Spôsoby hospodárenia, ale predovšetkým ochrana kultúrnych hodnôt historickej krajiny majú napriek skutočnosti, že Slovenská a Česká republika tvorili niekoľko desaťročí jeden politický celok, veľmi rozdielny legislatívny rámec.

Tento nesúlad v politickej rovine je možné prekonávať predovšetkým vedeckým výskumom na medzinárodnej úrovni. Výskum historickej krajiny na strednom Pomoraví je v duchu princípov otvorenej vedy realizovaný viacerými inštitúciami zo Slovenskej a Českej republiky a podieľajú sa na ňom aj občianske iniciatívy. Zo základných princípov otvorenej vedy, ktoré sa dajú charakterizovať ako prístup k výskumnému procesu založený na spolupráci, zdieľaní a otvorenom šírení poznatkov pomocou optimálneho využitia digitálnych technológií a aplikovania princípov otvorenosti v každom aspekte výskumného cyklu, vyplýva, že konečným cieľom výskumného procesu je otvorené zdieľanie výsledkov výskumu.

Archeologický výskum kultúrnej krajiny produkuje veľké množstvo nových dát či informácií (od objavenia nových lokalít, až po výsledky rôznych analýz realizovaných na archeologickom materiáli). Je však nevyhnutné tieto dáta adekvátne prezentovať čo najširšej odbornej aj laickej verejnosti. Trochu nadnesene, ale pravdivo, môžeme konštatovať, že objavené a z terénu vzdvihnuté archeologické nálezy a zdokumentované nálezové situácie, ktoré ostanú nepublikované v archívoch a depozitároch múzeí či iných zbierkotvorných inštitúcií, zostávajú pre vedeckú, ale aj laickú verejnosť v tej istej rovine ako nálezy doposiaľ nepoznané, zachované pod zemou na známych či neznámych archeologických lokalitách. Klasické publikovanie vedeckých článkov a monografií má stále veľmi významnú úlohu v celom procese zdieľania výsledkov vedeckého výskumu širokej verejnosti. Je však viac ako zjavné, že čoraz významnejšie je publikovanie dát pomocou moderných digitálnych technológií.

FOREWORD

The natural environment or, more specifically, the landscape (see Hladík, Hladíková 2022 for more details about these terms) is one of the greatest values to be substantially exploited by society. Therefore, it is natural that landscape exploitation often produces conflicting but legitimate interests. The current state of the landscape is the result of long-term processes. Natural phenomena, processes and human activities leave traces in the landscape that contribute to its creation. As a result, the landscape has both economic (production potential of the landscape) and cultural values. Economic interests in the landscape often clash with the protection of cultural values preserved by the landscape.

This is also evident on the middle course of the Morava River on the border of Slovakia and the Czech Republic. This landscape is subject to intensive economic exploitation and can be considered a prime example of the clash of economic, environmental and cultural interests. The resolution of these 'conflicts' in the region is further complicated because the historical region on the middle course of the Morava River is currently divided by the state border. Although Slovakia and the Czech Republic were a single political unit for many years, the land management methods and especially the protection of cultural values in the historical landscape are governed by very different legislative frameworks.

This inconsistency on the political level can primarily be overcome by scientific research at the international level. Historical landscape research on the middle course of the Morava River is conducted in line with the principles of open science by several institutions from Slovakia and the Czech Republic, with the participation of civic initiatives. This follows the fundamental principles of open science, which can be characterised as an approach to the research process based on collaboration, sharing and open dissemination of knowledge by the optimal use of digital technologies and the application of the principles of openness in every aspect of the research cycle. The ultimate goal of the research process is the open sharing of research results.

Archaeological research of the cultural landscape produces large amounts of new data and information (from the discovery of new sites to the results of various analyses of archaeological material). However, the data must be adequately presented to the widest possible range of experts and the lay public. We could claim with a little exaggeration, the archaeological finds discovered and removed from the sites, and the documented find situations that remain unpublished in the archives and depositories of museums or other collection-creating institutions, are just as unknown to the scientific community and lay public as finds preserved underground at known or unknown archaeological sites. Traditional publishing of scientific articles and monographs has always been an important part of the process of sharing the results of scientific research with the general

Dúfame preto, že interaktívna webová aplikácia, v ktorej prezentujeme výsledky starších, ale aj práve prebiehajúcich archeologických výskumov, umožní všetkým lepšie spoznávať krajinu, v ktorej žijeme, jej historické korene a bohatú minulosť. Takto budované kolektívne poznanie je základným pilierom pre udržateľné a dlhodobé hospodárenie v krajine s rešpektovaním dedičstva našich predkov, ako aj pre jej pamiatkovú ochranu. Zároveň spolu s webovou aplikáciou predkladáme čitateľom tento text, ktorý na jednej strane obsahuje informácie, ktoré sa nachádzajú aj v interaktívnej mape, ale je výrazne rozšírený o komplexnejší pohľad na interdisciplinárny výskum historickej krajiny na strednom Pomoraví. Táto publikácia sa preto prirodzene dopĺňa s webovou aplikáciou. Zatiaľ čo interaktívna mapa v sebe integruje mnohé grafické podklady a zdroje a zároveň ponúka možnosti prístupu k ďalším zdrojom informácií online. Publikácia prezentuje podrobnejšie princípy, metodiku a doposiaľ realizované kroky či základné výskumné tézy a otázky nášho výskumu historickej krajiny na strednom Pomoraví.

public. However, it is obvious that the publication of data using modern digital technology has become increasingly important.

Therefore, we hope that the interactive web application, which presents the results of older and ongoing archaeological research, will allow us to better know our landscape with its historical roots and rich past. Building collective knowledge is a fundamental pillar for sustainable and long-term landscape management, which respects the heritage of our ancestors, and for its historic preservation. In addition to the web application, we present this text, which contains information from the interactive map and is expanded by a more comprehensive view of the interdisciplinary research of the historical landscape on the middle course of the Morava River. This book complements the web application. While the interactive map integrates many graphic materials and resources and offers access to other online sources of information, this book presents detailed principles, methodology and actions taken, as well as basic research hypotheses and questions our research into the historical landscape on the middle course of the Morava River.

Marek Hladík, Katarína Hladíková, Tadeáš Červík

Aplikácia „Historická krajina na strednom Pomoraví“

The 'Historical Landscape on the Middle Course of the Morava River' application

HISTORICKÁ KRAJINA NA STREDNOM POMORAVÍ

Interdisciplinárny výskum a interaktívna mapová aplikácia

HISTORICAL LANDSCAPE ON THE MIDDLE COURSE OF THE MORAVA RIVER

Interdisciplinary Research and Interactive Map Application

Autori / Authors: Marek Hladík, Katarína Hladíková, Tadeáš Červík
Odpovedný redaktor / Editor-in-chief: Balázs Komoróczy
Redakcia / Managing editors: Markéta Kamenská, Martina Kudlíková

Technická redakcia / Production project managers: Hedvika Břínková, Markéta Kamenská, Jakub Knobloch
Jazykové korektúry / Proofreading: Katarína Hladíková, Paul Michael Simpson
Preklad / Translation: Matúš Benkovič, Milan Rydvan
Sadzba a obálka / Layout and cover design: Markéta Kamenská
Grafické podklady a fotografie (pokial' nie je uvedené inak) / Graphics and photos (unless otherwise stated):
Rostislav Skopal, Katarína Hladíková, Marek Hladík, Tadeáš Červík
Tlač / Press: Azu design s. r. o., Bayerova 806/40, 602 00 Brno

Prvé vydanie, 200 kusov / First print, 200 copies

Vydavateľ / Publisher: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. / Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno
Čechyňská 363/19, 602 00, Brno
www.arub.cz

Brno 2023

ISBN 978-80-7524-065-1 (print)
ISBN 978-80-7524-066-8 (online ; pdf)
DOI 10.47382/arub2023-03

